

นักนิเทศศาสตร์กับไอที

ดร. ครรชิต มัลย์วงศ์ ราชบัณฑิต

29 ตุลาคม 2545

ปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่าไทยเราอยู่ในยุคสารสนเทศแล้ว คำกล่าวนี้มีความหมายหลายประการ แรกสุดหมายความว่าเราอยู่ในยุคที่ผู้คนเริ่มสนใจใช้สารสนเทศกันมากขึ้น ประการที่สองเราอยู่ในยุคที่ใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศกันอย่างแพร่หลาย ผู้ใช้มีทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และใช้กันทั้งหน่วยงานขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ประการที่สามอาชีพของคนไทยในยุคนี้เริ่มเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานบริการมากกว่าอาชีพแบบอื่น ๆ อาชีพเหล่านี้ได้แก่นักวิชาชีพทั้งหลายเช่น วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ นักคอมพิวเตอร์ แพทย์ พยาบาล ทนายความ นักบัญชี ภัณฑกร นักนิเทศศาสตร์ ฯลฯ ความจริงถ้าหากพิจารณาในประการนี้เราก็อาจจะยังบอกได้ไม่ชัดเจนนักว่าไทยเราอยู่ในยุคสารสนเทศแล้ว เพราะความจริงแล้วจำนวนเกษตรกรไทยอาจจะมากกว่าผู้ทำงานที่เกี่ยวข้องกับบริการ อย่างไรก็ตามจำนวนผู้ประกอบการอาชีพเหล่านี้มีจำนวนมากขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร

เมื่อพิจารณาจากหน้าที่การงานของนักนิเทศศาสตร์แล้ว อาจกล่าวได้ว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศโดยตรงอยู่แล้ว แต่เท่าที่เห็นอยู่ในขณะนี้ นักนิเทศศาสตร์ชาวไทยอาจจะยังไม่ค่อยเข้าใจบทบาทของตนเองในด้านที่เกี่ยวข้องกับไอทีมากนัก ดังนั้นผมจึงขออาสาแนะนำเรื่องนี้มาขยายความเพื่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันต่อไป

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ยุคใหม่

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนแปลงเข้าไปใกล้กับหลักสูตรที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น และในมหาวิทยาลัยบางแห่ง เช่น วิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดให้สาขานิเทศศาสตร์รวมเข้าเป็นกลุ่มเดียวกับหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ และ หลักสูตรวิทยาการสารสนเทศ ความจริงหากเราลองพิจารณาจากชื่อหลักสูตรก็ไม่น่าแปลกใจ เพราะหลักสูตรนิเทศศาสตร์นั้นเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Communications Science หลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศก็คือ Information Technology และหลักสูตรวิทยาการสารสนเทศก็คือ Information Science ส่วนที่เราเรียกว่าไอทีนั้นปัจจุบันนี้หลายแห่งเริ่มเปลี่ยนชื่อเป็น ไอซีที หรือ Information and Communication Technology นั่นก็คือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งก็มีความหมายคล้ายคลึงกับนิเทศศาสตร์เหมือนกัน

ก่อนที่จะกล่าวถึงหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ขออธิบายอีกสองหลักสูตรก่อน หลักสูตรไอทีนั้น ความจริงก็เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานเนื้อหาวิชาทางด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม คือรู้ทั้งด้านฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และระบบเครือข่าย ผู้จบการศึกษาด้านไอทีอาจจะเข้าทำงานเป็นนักเขียนโปรแกรม พนักงานปฏิบัติการเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือ พนักงานระบบเครือข่ายก็ได้

หลักสูตรวิทยาการสารสนเทศนั้นความจริงก็คือหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์เดิมนั่นเอง ปัจจุบันนี้บรรณารักษย์ได้เปลี่ยนรูปแบบการทำงานไปมากแล้ว จากแต่เดิมที่ทำงานอยู่แต่ในห้องสมุด เพื่อพิจารณาว่าหนังสือแต่ละเล่มควรจัดหมวดหมู่อย่างไร ควรเขียนบัตรรายการอย่างไร และคอยให้คำแนะนำแก่ผู้เข้ามาใช้บริการ ปัจจุบันนี้บรรณารักษย์ต้องทำงานกับห้องสมุดดิจิทัลมากขึ้น ต้องหันมาจัดทำสารสนเทศเองมากขึ้น และต้องค้นหาสารสนเทศผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมากขึ้น ดังนั้นบรรณารักษย์รุ่นใหม่จะต้องใช้ไอทีให้เป็น และต้องสร้างผลงานในระบบไอทีเป็นด้วย

สำหรับหลักสูตรนิเทศศาสตร์นั้น คงจะมองเห็นได้ไม่ยากว่าไอทีก็ทำให้บทบาทของนักนิเทศศาสตร์เปลี่ยนแปลงไปมากเช่นกัน ผมลองเปิดเว็บต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ พบว่ามีความหลากหลายมากทีเดียว หลักสูตรบางแห่งเข้าไปอยู่กับคณะวิศวกรรม และ กลายเป็นหลักสูตรทางด้านสื่อสารโทรคมนาคมไปเลย เรียกว่าค่อนข้างจะแตกต่างไปจากแนวคิดที่ผมได้นำเสนอมาข้างต้นนี้ หลักสูตรบางแห่งก็ไปอยู่กับภาควิชาสุขภาพ ซึ่งเมื่อลองเข้าไปดูรายละเอียดก็พบว่าน่าสนใจ เช่น หลักสูตรหนึ่งอธิบายว่าคนในอเมริกา 1 ใน 7 มีปัญหาเรื่องการฟัง และการพูด ดังนั้นเขาจึงเน้นเนื้อหาไปทางการสื่อสารให้ผู้มีปัญหาเหล่านี้เข้าใจ เรื่องนี้ทำให้ผมคิดว่าคนไทยเองยังละเลยผู้พิการเหล่านี้ค่อนข้างมาก เราไม่ค่อยจะสนใจที่จะช่วยให้ผู้พิการเหล่านี้มีชีวิตที่ดีขึ้นมากนัก และผมคิดว่านักนิเทศศาสตร์นี้แหละที่จะต้องรับหน้าที่นี้ ที่สำคัญคือจะต้องคิดในด้านการนำไอทีมาใช้เป็นเครื่องมือ

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ทั่วไปยังคงเน้นในด้านที่เราสอนกันทั่วไป นั่นก็คือ การสื่อสารด้วยการพูด การเขียน การใช้สื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้งสื่อใหม่ ๆ เช่น มัลติมีเดีย และ อินเทอร์เน็ตด้วย อีกนัยหนึ่งก็คือเนื้อหาสาระเหมือนเดิม แต่เครื่องมือ สื่อ และ วิธีการที่จะเรียนรู้เปลี่ยนไป

เครื่องมือที่เปลี่ยนไป

เครื่องมือพื้นฐานที่นักนิเทศศาสตร์ทุกคนต้องใช้อยู่แล้วก็คือ โทรศัพท์ โทรสาร และโทรศัพท์มือถือ เครื่องมือเหล่านี้ช่วยให้นักนิเทศศาสตร์สามารถสื่อสารในแบบสองทางกับผู้อื่นได้อย่างสะดวก

อย่างไรก็ตามเวลานี้ นักนิเทศศาสตร์จำเป็นต้องใช้เครื่องมือไอทีในการปฏิบัติงานไม่น้อยไปกว่านักไอที และนักนิเทศศาสตร์จำเป็นจะต้องรู้จักใช้เครื่องมือเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

คอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือไอทีพื้นฐานที่สุด เพราะไม่ว่าจะประยุกต์งานนิเทศศาสตร์ทางด้านใด ก็จะต้องอาศัยคอมพิวเตอร์พร้อมซอฟต์แวร์เป็นตัวกลาง คอมพิวเตอร์มีหลายแบบ แต่สำหรับนักนิเทศศาสตร์แล้ว ผมขอเสนอให้มีคอมพิวเตอร์สองเครื่อง เครื่องคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะเอาไว้ใช้ที่ทำงาน และคอมพิวเตอร์แบบโน้ตบุ๊กสำหรับใช้ถือติดตัวไปเพื่อทำงานนอกสถานที่

คอมพิวเตอร์ตามข้อเสนอข้างต้นอาจจะเปลี่ยนไปได้สุดแต่งบประมาณ หากมีงบประมาณมากพอ อาจจะซื้อคอมพิวเตอร์ขนาดเล็กที่เรียกว่า PDA (Personal Digital Assistant) มาใช้ เช่น เครื่อง Palm หรือ Pocket PC และเราอาจใช้คอมพิวเตอร์ทั้งสามนี้ทำงานร่วมกันได้ แต่ถ้าหากมีงบประมาณน้อย ก็อาจจะใช้คอมพิวเตอร์แบบโน้ตบุ๊กเพียงอย่างเดียวก็ได้

คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะนั้นมีความคงทนดีกว่าโน้ตบุ๊กมาก เป็นพิมพ์ที่ทนต่อความสุมบุกสุมบันมากกว่า ข้อดีก็คือราคาข่อมเยา แต่ข้อเสียคือกินเนื้อที่มากและเกะกะ หากใช้จอภาพแบบ CRT ก็จะมีปัญหาว่าหากจ้องจอภาพนาน ๆ ก็จะทำให้สายตาล้าได้ ปัจจุบันมีผู้ขายจอภาพแบบแบนซึ่งสามารถปรับแสงให้นุ่มนวลกว่าได้แต่ราคาก็จะแพงมากขึ้น คอมพิวเตอร์แบบโน้ตบุ๊กนั้นค่อนข้างจะบอบบาง อายุใช้งานมักจะอยู่ระหว่าง 2 – 3 ปี หากใช้กันอย่างจริงจังทุกวัน จากนั้นก็จะเริ่มรวนหรือมีปัญหา เครื่องบางเครื่องมีจุดอ่อนตรงบานพับ หากไม่แตกหักก็อาจจะเกิดปัญหาสายเคเบิลเสียหาย และที่เสียได้บ่อยมากก็คือแบตเตอรี่

ที่แนะนำให้ใช้โน้ตบุ๊กทั้ง ๆ ที่บอบบางกว่าก็เพราะนักนิเทศศาสตร์จำเป็นจะต้องออกไปทำงานนอกสถานที่เป็นประจำ นักนิเทศศาสตร์ที่ทำงานด้านข่าวและคุ้นเคยกับการจดข่าวบนกระดาษจำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนมาใช้เครื่องโน้ตบุ๊กในอนาคตนั่นเอง นี่เป็นแนวโน้มที่เราจะเห็นในภาพข่าวจากต่างประเทศเสมอ หากใครไม่เปลี่ยนมาใช้โน้ตบุ๊กก็คงจะไม่ได้ตกข่าวอย่างเดียว แต่จะตกงานด้วย

มีคำถามว่า แล้วจะให้ใครลงทุน จะให้นักข่าวลงทุนหรือจะให้สำนักงานเป็นคนลงทุน เรื่องนี้ผมคิดว่าสำนักงานควรจะเป็นผู้ลงทุน แต่ถ้าหากนักข่าวมีฐานะดีพอก็ควรซื้อเป็นของตนเอง

คอมพิวเตอร์ขนาดเล็กนั้นไม่เหมาะที่จะใช้ในการทำข่าวนัก เพราะความสามารถในการทำงานมีน้อยกว่าเครื่องโน้ตบุ๊กมาก แต่ก็อาจจะใช้กับการจดบันทึกสั้น ๆ ได้ เพราะเครื่องสามารถแปลงลายมือเขียนให้เป็นรหัสอักขระหรืออักษรหนึ่งตัวพิมพ์ได้

คอมพิวเตอร์ทั้งหลายจะกลายเป็นท่อนเหล็ก หรือ เศษพลาสติก หากไม่มีซอฟต์แวร์ให้เราใช้งาน นักนิเทศศาสตร์ที่ทำงานพื้นฐานทั่วไปอาจจะใช้ซอฟต์แวร์สำหรับงานพิมพ์เอกสาร งานนำเสนอ

งานคำนวณง่าย ๆ โปรแกรมสำหรับระบบอินเทอร์เน็ต และ งานสื่อสารด้วยระบบไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

สำหรับนักนิเทศศาสตร์ที่ทำงานที่ซับซ้อนมากกว่านี้อาจจะต้องการโปรแกรมสำหรับงานที่ยากขึ้น เช่น โปรแกรมสำหรับตกแต่งภาพถ่ายด้วยกล้องดิจิทัล โปรแกรมสำหรับสร้างเว็บ โปรแกรมสำหรับแปลภาษา โปรแกรมสำหรับตรวจไวยากรณ์ ฯลฯ

ปัจจุบันนี้นักคอมพิวเตอร์ได้สร้างโปรแกรมสารพัดอย่างออกมาให้เราใช้ ไม่ว่าจะคิดจะทำอะไรอาจจะมีโปรแกรมออกมาให้เราใช้แล้ว ปัญหาที่มีอยู่แต่เพียงว่าจะหาพบได้ที่ไหน และราคาแพงหรือไม่เท่านั้น

ผมพูดถึงเรื่องกล้องดิจิทัลไปแล้ว ขอมาจับเรื่องนี้ออย่างจริงจังสักหน่อย ทุกวันนี้มีการนำเข้ามา กล้องดิจิทัลเข้ามาขายมากขึ้น ราคาขยับเยกลง และคุณภาพสูงขึ้น ขนาดบาง ๆ แค่อีกหนึ่ง ซม. ก็ให้เห็นแล้วว่าใช้มาก กล้องชนิดติดบนนาฬิกาก็มี ติดบนโทรศัพท์มือถือก็มี กล้องเหล่านี้มีประโยชน์ตรงที่ถ่ายภาพแล้วนำเข้าคอมพิวเตอร์ได้ทันที จากนั้นจะส่งไปให้ผู้อื่นทางอินเทอร์เน็ตก็ได้ เมื่อสองปีก่อนมีนักข่าวจากช่อง 9 ตามผมไปดูการแข่งขันคอมพิวเตอร์โอลิมปิกที่ปักกิ่ง พอตกเย็นเธอก็ใช้อินเทอร์เน็ตส่งภาพวีดิทัศน์พร้อมรายงานข่าวมาที่สถานี และหลังจากแก้ไขขบทและตัดต่อภาพข่าวอีกไม่นานก็นำเสนอให้ประชาชนเห็นได้ทันที

นี่ก็คือเครื่องมือไอทีในงานนิเทศศาสตร์สมัยใหม่ที่ก้าวหน้า

สื่อที่เปลี่ยนไป

เมื่อผมเป็นเด็กผมอยากรู้อะไรต่าง ๆ มากมาย แหล่งที่ผมเข้าไปหาความรู้เพื่อตอบสนองความอยากรู้อะไรเหล่านี้ก็คือห้องสมุด แต่ห้องสมุดก็ไม่ได้เปิดทุกวัน ทุกชั่วโมง ดังนั้นผมจึงฝันว่าจะมีระบบอะไรสักอย่างที่สามารถตอบคำถามผมได้เมื่อผมอยากรู้อะไรตลอดเวลา ครั้นเมื่อผมโตขึ้นจนทำงานได้เงินใช้แล้วสิ่งที่ผมทำก็คือซื้อหนังสือและนิตยสารมาอ่านจนกระทั่งเต็มไปหมดทั้งบ้าน แต่กระนั้นก็ยังไม่มีระบบที่ต้องการ จนกระทั่งเมื่อมีระบบเว็ลด์ไวด์เว็บ

ขณะนี้ผมเชื่อว่าระบบเว็ลด์ไวด์เว็บ ได้กลายเป็นสื่อแบบใหม่สำหรับนักนิเทศศาสตร์ไปแล้ว

ระบบนี้คือชุมทรัพย์ทางปัญญา ซึ่งมีทั้งปัญญาแก่กล้า และ ปัญญาอ่อน ความท้าทายก็คือ การที่เราจะเลือกสรรว่าจะเชื่อปัญญาแบบใด

อินเทอร์เน็ตและเว็ลด์ไวด์เว็บ ได้กลายเป็นสื่ออันยิ่งใหญ่ของจักรวาลที่ทำให้มนุษย์ทุกหนทุกแห่งของโลกสามารถสื่อสารติดต่อกันได้โดยไม่มีพรมแดนขวางกั้น เป็นสื่อที่สามารถนำเสนอได้ทั้ง

ข้อมูลจำนวน ข้อความ เสียง ภาพนิ่ง และ ภาพเคลื่อนไหว อีกทั้งยังมีความสามารถในการโต้ตอบได้ด้วย

ในทัศนะของนักไอทีแล้วอินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นทั้งสื่อ และเทคโนโลยี การเป็นสื่อ นั้นได้อธิบายไปแล้ว แต่การเป็นเทคโนโลยีอาจจะเข้าใจได้ยากสักหน่อย

การประยุกต์คอมพิวเตอร์ในงานธุรกิจ หรือ งานอื่น ๆ นั้นมีหลายแบบด้วยกัน อาทิ การประยุกต์แบบรวมศูนย์ซึ่งเป็นการใช้คอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ประมวลผลให้แก่ผู้ใช้ซึ่งอาจจะส่งโปรแกรมและข้อมูลเข้ามาทางเครื่องปลายทาง (terminal) การประมวลผลแบบกระจายซึ่งเป็นการใช้คอมพิวเตอร์หลายเครื่องเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย และเครื่องเหล่านี้สามารถทำงานประสานกันได้โดยผู้ใช้ไม่ทราบ

การประมวลผลแบบกระจายนั้นมีเทคโนโลยีให้เลือกใช้หลายแบบ แบบหนึ่งคือระบบผู้ใช้และผู้ให้บริการ (Client Server) เป็นระบบการทำงานที่คอมพิวเตอร์ของผู้ใช้ส่งคำสั่งไปขอให้คอมพิวเตอร์กลางที่เรียกว่าเครื่องบริการ (server) ส่งข้อมูลที่ต้องการมาให้ เมื่อได้รับคำสั่งแล้วเครื่องกลางก็จะค้นหาข้อมูลที่ผู้ใช้ร้องขอในฐานข้อมูลของตนเอง เมื่อพบแล้วก็ส่งกลับไปให้ การใช้เทคโนโลยีนี้จำเป็นจะต้องสร้างระบบเครือข่ายของตนเองเพื่อเชื่อมโยงอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ทำงานร่วมกันได้ ยกตัวอย่างเช่นระบบฝากถอนเงินอัตโนมัติ หรือ เอทีเอ็ม ของธนาคารทั้งหลายที่ใช้อยู่ในเวลานี้ เทคโนโลยีแบบนี้ได้รับความนิยมมากโดยเฉพาะเมื่อต้องการความมั่นคงปลอดภัยสูง และไม่ต้องการให้มีผู้บุกรุกเข้าไปสู่ระบบได้

เทคโนโลยีอีกแบบหนึ่งก็คือเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ข้อแตกต่างระหว่างเทคโนโลยีนี้กับเทคโนโลยี Client Server มีหลายประการ ที่เด่น ๆ ก็คือ การจัดทำข้อมูลข่าวสารจะต้องอาศัยมาตรฐานเพิ่มขึ้นหลายอย่าง และระบบเครือข่ายที่เชื่อมต่อระหว่างคอมพิวเตอร์ไม่จำเป็นต้องเป็นของหน่วยงานเอง แต่เป็นระบบเครือข่ายสาธารณะเช่นระบบโทรศัพท์ก็ได้ ดังนั้นเมื่อใช้เทคโนโลยีนี้ ผู้ใช้จะอยู่ที่ไหนก็ได้ ขอให้เชื่อมต่อเข้าสู่ระบบโทรศัพท์ได้ก็ใช้งานได้ ด้วยเหตุนี้เองนักข่าวที่ติดตามผมไปทำข่าวที่เมืองจีนจึงสามารถส่งข่าวกลับมาให้สถานีได้อย่างรวดเร็ว และ ไม่ต้องเสียเงิน (เพราะเจ้าภาพจัดการให้เสร็จ แต่ถึงแม้จะต้องเสียเงินก็เล็กน้อยมาก)

นักนิเทศศาสตร์ควรจะเข้าใจพื้นฐานเหล่านี้เอาไว้บ้าง ไม่ต้องถึงกับทราบว่าระบบอินเทอร์เน็ตหรือเวปไซด์เว็บบทำงานอย่างไร แต่ควรทราบว่าทำอะไรให้เราได้บ้าง จะได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ตรงไหน

การที่สื่อยุคใหม่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ได้ทำให้เกิดความแปลกใหม่ในวงการนิเทศศาสตร์ขึ้นมาอีกอย่างหนึ่ง นั่นก็คือ หמדยุคที่ใครจะเป็นเจ้าของสื่อได้โดยเด็ดขาดแต่ผู้เดียวแล้ว ระบบอินเทอร์เน็ตเป็น

ของชาวโลก เป็นของคนทุกคน รัฐบาลไม่สามารถสั่งให้ปิดระบบอินเทอร์เน็ต และ ปิดหูปิดตาประชาชนได้ เพราะถ้าหากปิดที่นี่ ก็ยังมีช่องทางให้คนเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตโดยทางอื่น ๆ อีกมาก เพราะอาจกล่าวได้ว่า ระบบอินเทอร์เน็ตมีประจักษ์จำนวนไม่ถ้วนสำหรับเปิดต้อนรับ

ความหมายอีกอย่างหนึ่งก็คือ พวกเราสามารถเป็นเจ้าของสื่อส่วนตัว และสามารถเผยแพร่กระจายทัศนคติความเห็นของเราให้คนอื่นรับทราบได้อย่างกว้างขวาง แต่เดิมมาประชาชนถูกจำกัดมากในด้านการแสดงออก เราไม่สามารถแสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นใด ๆ ผ่านสื่อได้ หากเจ้าของสื่อไม่ยินยอม แต่ขณะนี้เราสามารถสร้างเว็บไซต์ของเราเอง และสามารถประชาสัมพันธ์ความเห็นของเราได้ หรือเราอาจเข้าร่วมแสดงทัศนคติในวงอภิปรายในเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เจ้าของเว็บเปิดโอกาสก็ได้

แน่นอน การเปิดกว้างเช่นนี้ได้ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาเหมือนกัน อาทิ การนำภาพลามกอนาจาร มาแสดงในอินเทอร์เน็ต การใช้เน็ตล่อลวงเด็ก และ สตรี การใช้เน็ตเป็นแหล่งเชิญชวนให้เล่นการพนัน ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้ทำทลายให้เราคิดถึงความหมายของจริยธรรม ความหมายของจรรยาบรรณ และความหมายของความเป็นส่วนตัวในโลกยุคใหม่มากขึ้น ปัจจุบันนี้เราไม่สามารถแก้ไขปัญหาลำเหล่านี้ได้โดยอาศัยกลวิธีของกฎหมายแบบเก่า ไม่สามารถควบคุมได้โดยอาศัยการควบคุมสื่อแบบเดิม แต่จะต้องหาวิธีการใหม่ ๆ ในการควบคุม และจัดการกับผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ตในการทำสิ่งที่สังคมเห็นว่าไม่ถูกต้อง แต่พวกเขาเห็นว่าเป็นเรื่องดีงาม

วิธีการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป

เมื่อเริ่มมีคอมพิวเตอร์ใช้ใหม่ ๆ นักคอมพิวเตอร์กลุ่มหนึ่งก็เริ่มคิดว่าจะนำคอมพิวเตอร์มาช่วยในการสอนอย่างไรบ้าง และนั่นนำไปสู่แนวคิดเรื่อง Computer Aided Instruction หรือ CAI

CAI ในยุคแรกไม่ประสบความสำเร็จ เพราะเครื่องคอมพิวเตอร์ราคาแพงมาก อีกทั้งเทคโนโลยีก็ไม่ได้ก้าวหน้าพอที่จะทำให้ความคิดนี้เป็นจริง จนกระทั่งเมื่อถึงยุคคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล หรือ พีซี ราคาถูกที่คนทั่วไปหาซื้อมาใช้ได้นี้แหละที่ทำให้การนำหลักการ CAI มาพัฒนาโปรแกรมช่วยสอน (courseware) เริ่มแพร่หลายมากขึ้น ปัจจุบันนี้เราได้เห็นโปรแกรมช่วยสอนวิชาต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับง่าย ๆ เช่นบวกเลขไปจนถึงโปรแกรมช่วยสอนการเขียนโปรแกรมที่ซับซ้อน

แต่ CAI ยุคนี้ก็เปลี่ยนไปอีกเพราะอิทธิพลของระบบอินเทอร์เน็ต เช่น เราเริ่มจะได้ยินคำว่า e-library หรือห้องสมุดที่เข้าถึงได้ด้วยระบบอินเทอร์เน็ต และ e-learning ซึ่งเป็นการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในการสอนวิชาการต่าง ๆ ในลักษณะเช่นเดียวกับการสอนภายในชั้น

e-learning เป็นแนวคิดใหม่ที่ผสมผสานการนำเสนอความรู้ และ หลักการ CAI โดยเฉพาะในส่วนของประเมินผลการเรียนรู้เข้ากับความสามารถของระบบอินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้เข้ามาสู่ห้อง

เรียน e-learning มีความรู้สึกเหมือนได้อยู่ในห้องเรียนจริง คือสามารถสนทนากับอาจารย์ และกับผู้
ร่วมเรียนในชั้นคนอื่น ๆ ได้จริง เพียงแต่วิธีการอาจจะเปลี่ยนมาเป็นการใช้แป้นพิมพ์แทนการสนทนา
ด้วยเสียงเท่านั้น

CAI และ e-learning กำลังเปลี่ยนรูปแบบของการศึกษาอย่างเป็นทางการไปจากเดิม และ
หากอาจารย์ผู้พัฒนาบทเรียนมีความสามารถก็อาจทำให้การใช้แนวคิดเหล่านี้สอดคล้องกับหลักคิดใหม่
ๆ ทางด้านการปฏิรูปการศึกษา ที่ต้องการให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง หรือ การสอนให้นักเรียนคิดเป็น
แทนที่จะท่องจำอย่างเดียว

นอกจากการเปลี่ยนแปลงในด้านซอฟต์แวร์และแนวทางการจัดการสอนแล้ว สิ่งที่เปลี่ยน
แปลงอีกอย่างหนึ่งที่ควรตระหนักก็คือการที่มหาวิทยาลัยหลายแห่งได้ส่งเสริมให้อาจารย์นำบทเรียน
วิชาต่าง ๆ เข้ามาบรรจุไว้ในเว็บ ผลก็คือในอนาคตการเรียนรู้อาจไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในขอบเขตของ
มหาวิทยาลัย หรือของแต่ละประเทศอีกต่อไป เราสามารถค้นหาความรู้และเรียนรู้บทเรียนต่าง ๆ จาก
มหาวิทยาลัยและสถาบันทั่วโลกได้ ความจริงแล้วแหล่งเรียนรู้จะไม่มีขีดจำกัดอยู่เฉพาะจาก
มหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น เราอาจจะเรียนรู้ได้จากสมาคมวิชาชีพ และ จากหน่วยงาน
อื่น ๆ ที่น่าเชื่อถือได้ทั่วโลก

ความหมายของสิ่งที่เปลี่ยนไป

เรื่องที่ผมนำมาบอกเล่าข้างต้นนั้นเป็นเพียงส่วนน้อยของการเปลี่ยนแปลงทางด้านไอทีที่มีผล
กระทบต่อนักนิเทศศาสตร์ ยังมีการเปลี่ยนแปลงอีกมากทั้งที่เป็นผลของไอทีโดยตรง และเป็นผลจาก
การนำเทคโนโลยีอื่นมาผสมผสานเข้ากับไอที

ประเด็นก็คือ นักนิเทศศาสตร์จะปรับเปลี่ยนตัวเองและสังคมอย่างไรให้เข้ากับยุคสมัย

เรื่องแรกสุดก็คือ การฝึกฝนให้ตนเองมีทักษะทางด้านไอทีให้มากขึ้น ผมได้ลองเขียนตาราง
เสนอแนะดูว่า นักนิเทศศาสตร์ทั่วไปควรจะรู้อะไรบ้าง โปรดพิจารณาตามตารางที่ 1

เรื่องที่สองก็คือ การสร้างเนื้อหาความรู้ สารสนเทศ และ ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับ ด้านนิเทศ
ศาสตร์ออกเผยแพร่อย่างกว้างขวางในระบบอินเทอร์เน็ต ผมเชื่อว่านักนิเทศศาสตร์ที่เชี่ยวชาญหลาย
ท่านคงจะดำเนินการด้านนี้แล้ว แต่ยังมีช่องว่างอีกมากที่ยังไม่ได้ถม และควรจะถมโดยผู้เชี่ยวชาญแท้
จริง ไม่ใช่คนที่บังเอิญผ่านเข้ามาเกี่ยวข้องกับเป็นครั้งคราว

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อนานมาแล้ว ผมได้มีโอกาสพูดคุยกับ คุณประจวบ ไชยสาส์น ในสมัยที่เป็น
รัฐมนตรี ตอนนั้นคอมพิวเตอร์แบบโน้ตบุ๊กเพิ่งจะมีขายใหม่ ๆ คุณประจวบพูดว่าอยากจะให้มีคนเก็บ
คำปราศรัยตอนสำคัญ ๆ ของนักการเมืองชั้นนำของแต่ละประเทศเอาไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ เมื่อนายก

รัฐมนตรีไปต่างประเทศก็สามารถให้เจ้าหน้าที่ค้นคำปราศรัยเหล่านั้นแล้วเลือกตอนที่สำคัญ ๆ มาสอดใส่ไว้ในคำปราศรัยของท่านนายกฯ ได้ วิธีนี้จะทำให้คำปราศรัยน่าประทับใจมากขึ้น ผมไม่แน่ใจว่าเรื่องนี้ได้มีใครทำแล้วหรือยัง

ยังมีเรื่องอื่นในทำนองนี้ที่ควรจะทำอีกมากด้วยกัน ขอฝากให้คิดต่อไป เวลานี้อินเทอร์เน็ตก้าวหน้าไปมาก แต่สิ่งที่เรายังขาดก็คือเนื้อหาสำหรับให้พวกเรา และ คนไทยได้ศึกษาต่อไป

เรื่องที่สามก็คือ เราจะต้องช่วยกันเผยแพร่ให้คนทั่วไปรู้จัก สนใจ และ ใช้โอกากับระบบอินเทอร์เน็ตกันมากขึ้น เวลานี้มีการพยายามเผยแพร่เรื่องนี้กันมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่เป็นเพียงการชี้แนะชื่อเว็บไซต์เท่านั้น ไม่มีใครกล้าตรวจสอบแล้วบอกว่าเว็บนั้นดีจริงหรือไม่ ให้ข้อมูลที่ถูกต้องหรือไม่ และ ให้ข่าวสารที่เชื่อถือได้หรือไม่ พวกเราเคยวิจารณ์หนังสือ วิจารณ์ภาพยนตร์ แต่เราไม่ค่อยได้วิจารณ์เว็บกันอย่างจริงจัง อาจจะเป็นเพราะเรารู้สึกไม่มั่นใจในความกว้างใหญ่ไพศาลของเว็บก็ได้ แต่ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องช่วยกันตรวจสอบเว็บ เพื่อให้แน่ใจว่าเว็บที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้สามารถให้สิ่งที่ดีแก่เยาวชนของเราได้

การก้าวไปสู่ยุคใหม่

ผมเชื่อว่านักนิเทศศาสตร์คือคนที่อยู่ระหว่างยุคเก่ากับใหม่ คนที่จะอธิบายและชี้แนะให้คนรุ่นใหม่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์จริง คนที่จะชี้ทิศทางให้เห็นชัดว่าก้าวอย่างไรดีผิดพลาด ไม่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม และไม่สอดคล้องกับสังคม ผมไม่เชื่อว่าคนโดยทั่วไปจะมีสามัญสำนึกพอจะบอกได้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดเหมาะสม เพราะสังคมไทยเวลานี้มีแต่คนโกง คนค้ายาบ้า และคนที่พร้อมจะก่ออาชญากรรมรูปแบบต่าง ๆ จริงอยู่นักนิเทศศาสตร์ไม่ใช่นักบวช หรือ นักเทศน์ หลายคนอาจคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของพวกเราที่จะสั่งสอนสังคม แต่ผมคิดว่าในยุคนี้ความคิดนี้จะต้องเปลี่ยนไปแล้ว และเราจะต้องช่วยกันนำสังคมไทยให้กลับมาสู่ทิศทางที่ถูกต้องกันมากขึ้น อาจจะไม่ใช่ด้วยการสอนอย่างพระ แต่ด้วยการทำตนเป็นตัวอย่าง และใช้เครื่องมือสื่อสารของเราอย่างดีที่สุด

ขอให้โชคดีทุกคนครับ

ตารางที่ 1 นักนิเทศศาสตร์กับความรู้อาไอที

หัวข้อที่เกี่ยวกับไอที	นักนิเทศศาสตร์ควรสนใจแค่ไหน
ชื่อของอุปกรณ์และส่วนประกอบต่าง ๆ	ควรทราบมาก
ประโยชน์ของอุปกรณ์ไอทีทั่วไป	ควรทราบมาก
การดูแลรักษาอุปกรณ์ไอทีทั่วไป	จำเป็นต้องทราบมาก
การใช้ระบบปฏิบัติการเช่น Windows	จำเป็นต้องทราบมาก
การใช้โปรแกรม Word Processing	จำเป็นต้องทราบมาก
การใช้โปรแกรม Presentation	จำเป็นต้องทราบ
การใช้โปรแกรมจัดการฐานข้อมูล	จำเป็นต้องทราบ
การสร้างฐานข้อมูล	ควรทราบมาก
การใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์	จำเป็นต้องทราบมาก
การค้นคืนข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต	จำเป็นต้องทราบมาก
การสร้างเว็บไซต์และโฮมเพจ	ควรทราบมาก
การใช้กล้องดิจิทัล และ บันทึกภาพในคอมพิวเตอร์	จำเป็นต้องทราบมาก
การเก็บรักษาแฟ้มข้อมูลต่าง ๆ ให้ปลอดภัย	จำเป็นต้องทราบมาก
ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทั่วไป	ควรทราบมาก
ความเข้าใจเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ	ควรทราบมาก